

Xylella fastidiosa aan de wandel

‘Branche zelf verantwoordelijk voor preventieve maatregelen’

De gevreesde bacterie *Xylella fastidiosa* is aan de wandel in Zuid-Europa. In juli luidden de Franse autoriteiten de noodklok vanwege een *Xylella*-besmetting op het eiland Corsica. In de Nederlandse tuinbouwsector neemt de angst voor besmetting nu ook toe. Brancheorganisatie Anthos wijst ondernemers in de boomkwekerijsector met nadruk op de eigen verantwoordelijkheid als het gaat om preventie.

Auteur: Paul van der Sneppen

6 min. leestijd

ACHTERGROND

ranken op het zuidelijk deel van het eiland. De Franse autoriteiten schieten meteen in actie. Het EU-rampenplan treedt in werking. Planten worden vernietigd en rond de besmettingshaard wordt een ruime quarantainebufferzone ingesteld.

Rondreis

Volgens het Franse ministerie van Landbouw is de bacterie naar alle waarschijnlijkheid met een veerboot uit het nabijgelegen Italiaanse Sardinië meegekomen. Als dat klopt, dan is de gevreesde bacterie aan een rondreis begonnen. Tot afgelopen zomer leek de Xylella-besmetting zich binnen Europa namelijk te beperken tot de provincie Lecce, in de hak van Italië.

De besmetting op Corsica betreft volgens Tjitte Mastenbroek, persvoorlichting van de NVWA een andere variant van de bacterie met een andere waardplantreeks. De NVWA was naar aanleiding van de uitbraak in Italië reeds bezig om handel van relevante 18 waardplanten uit Italië te monitoren. Hier worden de betreffende vier waardplanten relevant voor Corsica nu aan toegevoegd (te weten *Polygala myrtifolia*, *Spartium junceum*, *Pelargonium* en *Cytisus racemosus*). Komend najaar vindt een nadere inventarisatie plaats van de handel. Controles zullen geïntensiveerd worden in het voorjaar van 2016, wanneer de handel van perkplanten van start gaat.

Minder bekend is dat in april vorig jaar op een markt in Parijs ook een besmette plant is aangetroffen. De vondst schrijft geschiedenis als de aller-

Toch rijst de vraag in de sector of er niet meer aan preventie gedaan moet worden

eerste geregistreerde Europese Xylella-besmetting buiten Italië. Het zou volgens het Franse landbouwministerie gaan om een koffieplant die via de haven van Rotterdam uit Costa Rica Europa in is gereisd. Een geïsoleerd geval dus, maar het toont wel de beperkingen van de importcontroles op Xylella.

Noodklok

Henk Westerhof, voorzitter van Anthos, de Koninklijke Handelsbond voor Boomkwekerij- en Bolproducten, vindt het nog te vroeg om de noodklok te luiden: 'Er is nog geen reden voor paniek,

In mei van dit jaar heeft de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) een reeks verscherpte EU-maatregelen in stelling gebracht die een Xylella-besmetting op Nederlandse bodem moeten voorkomen. Behalve importcontroles omvat het plan ook een rampenplan, dat de gevolgen van een eventuele besmetting moet beperken tot een zo klein mogelijk gebied. Tot op heden is de Nederlandse tuinbouwsector zo'n rampenscenario bespaard gebleven.

Preventie

Toch rijst de vraag in de sector of er niet meer aan preventie gedaan moet worden. Kort nadat de verscherpte maatregelen van kracht werden, wordt de tuinbouwsector namelijk al opgeschrikt door het nieuws uit Corsica. De Xylella-bacterie schrijft daar vette krantenkoppen. Frankrijk vreest voor zijn wijnindustrie.

De bacterie is onder meer aangetroffen op wijn-

De olijf een belangrijke waardeplant van Xylella.

maar het komt wel akelig dichtbij. Een besmetting zou rampzalige gevolgen kunnen hebben voor de sector', waarschuwt hij.

Westerhof heeft de verwikkelingen rondom de boktorkever in Boskoop nog helder voor de geest. Enkele jaren geleden werden daar enkele levende larven gevonden van de gevreesde Oost-Aziatische boktor. De boomkwekerijen in die Zuid-Hollandse regio ontsnapten ternauwernood aan een langdurig handelsverbod, opgelegd door de EU. De lidstaten eisten van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) stevige garanties dat de producten uit Boskoop veilig waren.

Die kregen ze. Het ministerie heeft besloten dat in een straal van 100 meter rond de boktorvondst alle loofbomen en struiken verwijderd moesten worden. Daarnaast werd een bufferzone met een straal van 2 kilometer ingesteld. Binnen de bufferzone zijn boomkwekers gedurende een ruime periode onder streng toezicht gesteld van LNV.

Dichte concentratie

Een *Xylella*-besmetting zou ernstiger gevolgen hebben dan het boktor-incident in Boskoop, vreest Westerhof: 'Je moet er niet aan denken dat een *Xylella*-besmetting in regio's als Opheusden of Zundert zou toeslaan. Door de dichte concentratie van boomkwekerijen in die regio's zouden de quarantainezones nog vele malen groter kunnen worden dan de nu voorgeschreven 10 kilometer rond de besmettingshaard', aldus de Anthos-voorzitter.

De schrik zit er dus goed in. Kwekers in Zuid-Europa hebben nog meer reden voor bezorgdheid. Dat ziet ook Sicco de Boer, salesmanager bij Ebben Boomkwekerij in het Gelderse Cuijk. Ebben koopt een klein deel van zijn handel in bij leveranciers in Noord-Italië. 'Ze zijn daar de laatste jaren steeds scherper geworden op *Xylella*. Op ons aandringen zetten kwekers tegenwoordig ook monsters preventief in quarantaine. Ze volgen de ontwikkeling van zo'n plant op de voet en rapporteren daarover.'

Bestrijding

De *Xylella*-bacterie kan niet bestreden worden zonder het besmet plantenmateriaal te vernietigen. Maar voordat een plant wordt vernietigd, wordt onderzocht of op de besmette locatie ook andere waardplanten zijn besmet en ook of vectoren besmet zijn. Volgens het rampenplan mag in dat geval gedurende vijf jaar geen handel plaatsvinden in waardplanten uit een gebied in een straal van 10 kilometer rondom de geconstateerde besmetting.

Xylella fastidiosa is volgens de Europese Commissie 'de meest gevaarlijke plantenbacterie in de wereld'. De bacterie kan volgens EPPO, de Europese fyto-sanitaire dienst, worden gedragen door circa 300 waardplanten. Bij ongeveer 200 daarvan kan de bacterie ook ziekten veroorzaken. De bekendste daarvan zijn de druif, de perzik en citrusbomen. In Italië zijn tot op heden vooral olijfbomen aan *Xylella fastidiosa* ten prooi gevallen. Op Corsica is de bacterie ook op druivenranken aangetroffen.

Henk Westerhof

Sicco de Boer

De bacterie veroorzaakt tal van plantenziektes. Meestal zijn die ziektes een direct gevolg van verstopte houtvaten, waardoor de sapstroom wordt gehinderd.

Vectoren

De lijst met vectoren is al even lang als de lijst met waardplanten. In principe kan elk insect dat de sapstroom van planten aanboort om zich te voeden, als vector dienen voor *Xylella fastidiosa*. De maatregelen die de EU voorschrijft om *Xylella*-besmetting te bestrijden, omvatten in sommige gevallen ook verplichte bestrijding van de vectoren.

Dergelijke scenario's wil Anthos zijn achterban koste wat kost besparen. De brancheorganisatie zet vooral in op bewustwording en voorlichting. 'Bedrijven zijn primair zelf verantwoordelijk voor preventieve maatregelen', aldus Westerhof.

Toezichthouder Naktuinbouw stelt al een *Xylella*-toets ter beschikking. Anthos werpt zich nu op als actief promotor van de toets. 'Het is belangrijk dat bedrijven de toets toepassen op alle importpartijen. Dat is niet alleen een bedrijfsbelang, maar ook een verantwoordelijkheid die bedrijven hebben tegenover branchegeenoten. *Xylella* bedreigt de hele sector.'

Quarantaine

Ook heeft de Anthos-voorman met de NVWA om de tafel gezeten om te spreken over quarantaine-maatregelen voor geïmporteerd plantmateriaal. 'We hebben gesproken over het instellen van

een quarantainegebied. Denk bijvoorbeeld aan de Maasvlakte. Daar zouden we geïmporteerde waardplanten aan de *Xylella*-toets kunnen onderwerpen.' De NVWA staat volgens Westerhof open voor dit soort ideeën.

Ideeën overigens waarvan de effectiviteit zwaar leunt op de vrijwillige medewerking van betrokken partijen. Anthos probeert daarom alle stakeholders te doordringen van de urgentie.

Blinde vlekken

Daarbij duidt Westerhof ook op blinde vlekken die nog dringend aandacht vragen. 'Tuincentra bijvoorbeeld. Je kunt niet verhinderen dat een tuincentrum een partij waardplanten zelf importeert, zonder helemaal op de hoogte te zijn van de risico's. Voor een tuincentrum vormen de waardplanten van *Xylella* slechts een marginaal deel van hun assortiment. Het is ondoenlijk voor ze om van elk product alle risico's te kennen. Het is daarom belangrijk om de hele tuinbouwsector wakker te schudden. Het zijn immers niet alleen boomkwekers die met de gevolgen van een *Xylella*-uitbraak te maken krijgen.'

Het creëren van draagvlak voor preventieve maatregelen lijkt vooralsnog geen probleem. 'Als het om fytosanitaire maatregelen gaat, is de Nederlandse tuinbouwsector altijd het beste jongetje van de klas', zegt Sicco de Boer daarover. In Italië werken branchegeenoten weliswaar binnen dezelfde Europese wet- en regelgeving, maar in Nederland lijken de teugels toch wel strakker te staan. 'Voor zover ik weet, hebben de Italianen bijvoorbeeld geen equivalent van Naktuinbouw.'

Zelfregulering

Wat De Boer beschrijft, is een systeem dat leunt op het zelfregulerend vermogen van de ondernemers, zwaarder nog dan in Nederland. 'Klanten, ook wijzelf, vragen steeds nadrukkelijker om de juiste papieren en eisen betere fytosanitaire procedures. De bedrijven reageren daarop en nemen maatregelen. Er gaat van ons sowieso geen plant op transport zonder dat die fysiek gecontroleerd is.'

Dat zelfregulerend vermogen is, wat De Boer betreft, minstens zo belangrijk als certificeringen: 'We hebben allerlei certificeringen: ISO, Milieukeur, noem maar op. Maar als je de procedures niet in het DNA van je onderneming hebt zitten, zijn ze veel minder waardevol.'

Bedrijfsvoering

Communiceren over de herkomst van planten,

de processen en alle fytosanitaire maatregelen is daarbij erg belangrijk, zo benadrukt zowel De Boer als Westerhof. 'De bedrijfsvoering moet er helemaal op ingericht zijn. Je hebt iemand nodig die steeds alles nauwgezet administreert, maar je moet het ook allemaal in je verhaal meenemen. Het moet ook deel uitmaken van je *sales pitch*', aldus De Boer.

Maar ook hij erkent dat er binnen de sector niet altijd even veel aandacht is voor herkomst en veiligheid van de koopwaar. 'Boom in Business is bijvoorbeeld de eerste die ons nadrukkelijk vraagt naar de wijze waarop we onze zendingen vanuit Italië controleren op en vrijwaren van *Xylella*. Het zou goed zijn als inkopers daar ook indringende vragen over stellen, als ze overwegen ergens een order te plaatsen.'

Dwingend

Dat roept de vraag op of er van overheidswege niet meer dwingende maatregelen opgelegd moeten worden om de dreiging van een *Xylella*-besmetting in Nederland af te wenden. Westerhof ziet daar niets in. Hij denkt dat er voldoende draagvlak is voor goede preventiemaatregelen en zet vooral in op het engageren van alle betrokkenen. 'Voorlichting en zelf preventieve maatregelen nemen. Dat is de sleutel. Iedereen in de tuinbouwsector heeft belang bij het voorkomen van een *Xylella*-uitbraak.'

Ook het eigen voorstel om faciliteiten in te richten voor preventieve quarantaine moet geen verplichtend karakter krijgen, wat de Anthos-voorman betreft: 'Dat is niet haalbaar. Je hindert daarmee de vrije handelsstromen. Zulke maatregelen kun je alleen op Europees niveau afspreken. Dan moet je alle lidstaten op één lijn krijgen. Dat zou misschien goed zijn, maar een veel te lange weg om te gaan. We moeten nu snel schakelen. Dat kunnen we het beste zelf doen, als sector.'

'Boom in Business is de eerste die ons nadrukkelijk vraagt naar de wijze waarop we onze zendingen vanuit Italië controleren op en vrijwaren van *Xylella*'

Be social

Scan of ga naar:

www.boom-in-business.nl/artikel.asp?id=23-5443